

מקורות התורה

28 - יון וציון

מכללת מבשרת ירושלים

A] THE SPIRITUAL POWER OF GREECE

1. (א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: (ב) וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְנִהוּ וְחָשֶׁךְ: עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: (ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אֹר וַיְהי-אֹר

בראשית א: א-ג

2. **והארץ היתה תהו - זה גלות בבל ... ובהו - זה גלות מדי ... וחושך - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן**

בראשית רבה פרשה ב:ד ר"ש בן

- Why are the Greeks specifically associated with darkness?

3. **ויקרא אלקים לאור יום - אלו מעשיהן של צדיקים**

בראשית רבה ג:ח

4. **ורשעים ביד צדיקים**

על הנסים - סידור תפילה

5. **אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה**

תהילים צ:יא

6. **אמר אביי: לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר (ישעיהו ל) **אשרי כל חוכי לו - ל"ו** בגימטריא תלתין ושיתא הוו**

סוכה מה:

- What is the relevance of the number 36 to Chanukah?

7. **וְאָרָא וְהִנֵּה רֹיחַ סַעֲרָה בָּאָה מִן-הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַפְּחֹת וְנִגְהָ לֹו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כָּעֵין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ**

יחזקאל א:ד

8. **ונגה לו סביב דא איהו מלכות יון דסחרא לון נוגה ולא בהו נגה דכתיב בהו סביב**

זוהר חדש פרשת יתרו דף סג עמוד ב

9. **נגה לו סביב מהכא אוליפנא דאף על גב דלית סטרא דא אלא סטרא דמסאבו נגה לו סביב ולא אצטריך ליה לבר נש לדחייא ליה לבר. מ"ט? בגין דנגה לו סביב - סטרא דקדושה דמהימנותא אית ליה ולא אצטריך לאנהגא ביה קלנא ועל דא אצטריך למיהב ליה חולקא בסטרא דקדושה דמהימנותא**

זוהר כרך ב פרשת ויקהל דף קצד עמוד ב

- Why are the Greeks specifically associated with light? What type of light is that?

10. אשר אין בה מום (במדבר יט:ב) דא מלכות יון דאינון קריבין לארחי מהימנותא

זוהר כרך ב פ' פקודי רלו.

11. יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם ...

בראשית ט:כו

12. יפתי יי ליפת וישרי שכינתיה במשכני שם

תרגום אונקלוס שם

13. ישפר יי תחומיה דיפת ויתגירון בני וישרון במדרשא דשם

תרגום יונתן שם

- According to the two Targumim who is 'dwelling in the tents of Shem', according to this passuk

14. ותפליו ומזוזות אינון נכתבות אלא אשורית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית אמר רבי

אבהו אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל - אמר קרא (בראשית ט')

יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם - דבריו של יפת יהיו באהלי שם

מגילה ט.

צ + יון = ציון

15.

הזה להנהגה, עד שהקדמונים הביאו בספריהם מדברי חכמיהם, אך בשורש חכמתם הוא מינות גמורה. וכתבו שנמצא אחר כך על אריסטו הראש שלהם, שהיה מלא תאוות ותועבות, וזהו שאחר כך כתוב ופרסה לא הפריסה, שבשורש יש לו הטומאה כסימן הנגלות... (שמיני ח)

אשר אין בה מום, זו מלכות יון, וכן איתא בזוהר החדש יתרו, נוגה לו סביב דא מלכות יון, דסחרא ליה נוגה וכו', בגין דלית בכל מלכוון דאינון קריבין לאורח מהימנותא כוותיה וכו', והיינו שהם בחכמת יונית העמידו דרך ישר במדות, מה שנאה בעולם

פרי צדיק פ' שמיני ח'

16. בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם

ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם

עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך

מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג

B] GREEK METHODOLOGY AND TORAH SHEBEAL PEH

- To what extent did the influence of Greek thinking impact on the application of the 13 Middot? Rabbi Meir Triebitz has a series of shiurim on the development and application of the Middot¹ in which he makes some important observations and proves them from the traditional sugyot

A few key points to consider:-

1. <http://www.hashkafacircle.com/category/thirteen-midos/>

- A fundamental disagreement between the Greeks and the Jews on the nature of words and the centrality of a text²

17. Greek philosophy more or less begins with the insight that a word is only a name, i.e. that it does not represent true being

Hans-Goerg Gadamer, *Truth and Method* (1975) p.366

- The Greek term for word - *onoma* - also means 'name'. However the Hebrew term for word - דבר - also means 'thing' A fundamental disagreement between the Greeks and the Jews on the nature of words and the centrality of a text

18. He who follows names in the search after things, and analyzes their meaning, is in great danger of being deceived How real existence is to be discovered is, I suspect, beyond you and me - we must rest content with the admission that the knowledge of things is not to be derived from names

Plato's *Cratylus* 436a and 439

- Greece finds truth in abstract concepts e.g. mathematics, logic. The Jews find truth in the words of the text. The Rabbis created a 'textual logic'.
- This finds expression in the 13 Middot, which are on the one hand often logically based - kal vechomer and binyan av - but which also interpret text and create text or at least textual truth - eg gezeira shava
- Note the Greek focus on seeing and thinking yet the Jewish focus on hearing and speaking

19. .. spoken sounds are symbols of affections in the soul and written marks symbols of spoken sounds A name is spoken sound significant by convention

Aristotle *De Interpretatione* 1. 16a.3-8 and 16a19

- Note the 'anti-Scriptural' tendency of Greek thought. They are looking to get beyond the text to the real spirit of the metaphor behind the text. Consider the Greek influence on Xianity in this respect.
- The Greeks saw the focus of words as poetics and rhetoric - not the 'real science' of logic. The Rabbis main focus was in the words and in the text. They saw no inferiority in that - remember the entire Torah is called shira - poetry
- The Greeks thought that physical matter was eternal and thus necessary and non-contingent. Thus there are certain basic and necessary axioms which must be true. Dialectical reasoning and argument about things that could be true is inferior. The Rabbis thought that matter was entirely contingent and was created by words - "Let there be ..." . There are no necessary axioms. Dialectical argument is critical. Everything could have been different - thus and endless search for alternative explanations!
- The Greek are concerned to find 'scientific truth'. The Rabbis are less concerned with that and much more concerned to find the 'textual truth'. (eg are the mefarshim on Chumash arguing about 'what happened' or about 'what the text is telling us about what happened'. If the latter, then the 'actual' historical or scientific events become far less central. Does Tanach always happen within a strict space-time context? Need it?
- What is the 'text'? Is it fixed? Is Oral law part of the text? Is it perhaps the 'text of the the text', thus the essential arbiter of truth? What does this say about the halachic process?
- Is Drash linked to the text? Does it have to be? In what way is Mishna a radical leap from Midrash?

2. For those interested in an in-depth comparison of Greek and Rabbinic approaches in the light of modern literary theory, see the first three chapters of Susan Handelman's books *The Slayers of Moses* (1982 SUNY)

20. מעשה בחמשה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יוונית, והיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, שלא הייתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה. שוב מעשה בתלמי המלך, שכנס שבעים ושנים זקנים, והושיבם בשבעים ושנים בתים, ולא גלה להם על מה כינסם, נכנס אחר כל אחד ואחד מהם, אמר להם, כתבו לי תורת משה רבכם, נתן המקום עצה בלב כל אחד ואחד, והסכימה דעתן לדעת אחת, וכתבו לו תורה בפני עצמה, ושלושה עשר דבר שינו בה

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק א

- How many accounts are there of the translation of the Torah into Greek?
- Was it a good or bad thing, and why?

Now read the accompanying extract from Chief Rabbi Jonathan Sack's book *The Great Partnership*

Who's Who

Tosafot	12/13C France and Germany
R' Yisrael of Toledo	12/13 C Spain
Shitta Mekubetzet	R' Betzalel Ashkenazi, 16C Israel
Rema	R' Moshe Isserlis, 16C Poland
Pnei Moshe	R' Moshe Margolies, 18C Lithuania
Pri Tzadik	R' Tzaddok HaCohen of Lublin, 19C Poland
Plato	5/4C BCE Greece
Aristotle	4C BCE Greece
Hans-Goerg Gadamer	20 C German Philosopher

APPENDIX

חכמת יונית

A] THE GEZEIRA

21. כשצרו בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ. ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין, והיו מעלים להם תמידין. היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית, אמר להם: כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם. למחר שילשלו דינרין בקופה, והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה, ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו: ארור האיש שיגדל חזירים, וארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית. וחכמת יונית מי אסירא? והתניא, אמר רבי: בארץ ישראל או לשון הקדש או לשון יונית! אמרי: לשון יוני לחוד, חכמת יונית לחוד. וחכמת יונית מי אסירא? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רשב"ג: אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות מהם למדו תורה, חמש מאות למדו חכמת יונית! אמרי: שאני בית רבן גמליאל, שהיו קרובים למלכות; של בית רבן גמליאל התירו להם לספר בחכמת יונית, מפני שקרובים למלכות

בבא קמא פג:

22. בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יונית

משנה מסכת סוטה פרק ט משנה יז

- When did the events of source 19 and 20 take place and how do they fit together?
- Was the gezeira aimed at Greek language or Greek wisdom?
- Was it aimed at learning or teaching?

23. ואם תאמר והלא בפולמוס של טיטוס גזרו כדאיתא צפ' בתרא דפוטה (מט) דגזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו חכמת יונית, ופולמוס של טיטוס היה בשעת חורבן ומלכות בית שמונאי קדמו טוזה כדאיתא צפ"ק דע"ז (דף ט) דמלכות בית שמונאי פסק צפני הבית מאה ושלוש. ותיירך ה"ר יעקב צרבי שמעון דמעיקרא גזרו ולא קיבלו מינייהו ולצסוף גזרו וקיבלו מינייהו ועוד יש לומר דמעיקרא קאי בארור בעלמא ואי צעי לקבולי עלי' לטותא דרבנן, שרי ולצסוף גזרו ואסרו לגמרי ...

תוספות מנחות סד:

- According to Tosafot, are 19 and 20 dealing with the same subject?
- How does he fit the two sources together? What is the chronology?

24. אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי: אפ"ל לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית - קיים לא ימוש ... שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל: כגון אני שלמדתי כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמת יונית? קרא עליו המקרא הזה: לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית.

מנחות צט:

- What is R' Yishmael's answer - yes, no or something else?

25. מהו ללמוד חכמת יונית - תימא! וכי לא היה יודע דגזרו עליה? ולעיל פירשתי צריש רבי ישמעאל (סד: ד"ה ארוה)

תוספות שם ד"ה מהו

- Does Tosafot understand there to be an issur to learn Greek Wisdom or to teach it?

26. מתני' ... בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יונית ... גמ' ... שאלו רבי יהושע מהו שילמד אדם את בנו יונית. אמר להן ילמדנו בשעה שאינה לא יום ולא לילה דכתיב והגית בו יומם ולילה. ... רבי בא בריה דרבי חייה בר בא בשם ר' יוחנן מפני המסורות. רבי אבהו בשם ר' יוחנן מותר לאדם ללמוד את בתו יונית מפני שהיא תכשיט לה.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק ט

27. מפני המסורת. טעמא הוא שלא ילמד את בנו יונית שלא יהא מכיר בלשונם ורמזם וע"י כן ירגיל לחזר המלך וימסור: מפני שהוא תכשיט לה. שצח ותפארת לה וצאשה אין חשש מסורת:

פני משה מסכת סוטה פרק ט

28. מהו שילמד אדם את בנו חכמת יונית. בצבלי צמנחות (נט) גרסי' שאל בן דמה את ר' ישמעאל כגון אני ... וכי תוס' תימא וכי לא היה יודע דגזרו עליה ... ול"נ דלא אסרו אלא שלא ילמוד את בנו מפני המסורות אבל הוא עצמו שיודע בעלמו שלא יעבור ח"ו על דברי תורה

שיירי קרבן³ על תלמוד ירושלמי מסכת סוטה פרק ט

29. אמרו ארור שילמד את בנו חכמת יונית ולא אמרו שילמוד חכמת יונית ... ועוד אמרו שאלו את ר' יהושע מהו שילמד אדם את בנו חכמת יונית? אמר להם ילמדנו בשעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה. גם כאן לא הזכירו רק בנו

פ' ר' ישראל מטולדו⁴ על אבות ב"ד

B] WHAT IS CHOCHMAT YEVANIT?

B1] ASTROLOGY

30. והרמ"ה ז"ל כתב בפרטיו דחכמת יונית היינו כגון אלה חוזים בכוכבים מודיעים לחדשים ע"כ

שיטה מקובצת בבא קמא פג.

3. Rav David Naftlai Hirsch Frankel, Berlin 18C (Korban Haedah)

4. Spain, 13/14C - talmid of the Rosh

B2] GREEK THOUGHT

31. **וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:** 'האלה' למעט - כל חכמת התורה תחקור כי היא תלוך [עמדך] בקבר. ולא חכמת יונית וכשפים וחכמת גלחים ניגון ניבוחים ולא דברים בטילים.
פירושי סידור התפילה לרוקח [מב] שמע ישראל עמוד רפה

32. וכתב הרב המאירי ז"ל וז"ל: חכמת יונית אסורה ללמדה מפני שמושכת לבו של אדם והורסת הרבה מפנות הדת וקרובי מלכות שלהם מצד שהם צריכים בה לכמה דברים בטכסיסי מלכיהם שהיו נמשכים אחר חקירת החכמה עד להרבה ולא היו מקרבים כל כך אלא מי שהוא שלם בחכמות ודעתו צלולה בכל הדברים, הותר להם ללמדה. ואף החכמים השלמים שכבר מלאו כריסם בשר ויין רצה לומר התורה ותלמודה וסודות מצוותיה אין לך קרובים למלכות יותר מהם והרי נאמר (משלי ח:10) **כִּי מְלָכִים יִמְלְכוּ**, מותר להם ללמדה כדי להשיב עליהם ולחזק הדת במסמרים לא ימוט. ע"כ
שיטה מקובצת מסכת בבא קמא פג.

B3] RHETORICAL CODE

33. **חכמת יונית - לשון חכמה שמדברים בו בני פלטיין ואין שאר העם מכירין בו**
רש"י סוטה מט:

34. ומזה נראה, שאין הספרים ההם בכלל גזרה זו, שאם מצד שהם כתובים בלשון יוני, הלשון לא נאסר, וכלם היו בקיאים בו. ואדרבה אמר (מגילה יח:) לעז יוני, לכל כשר. ואם מצד החכמה בעצמה, מהו זה שלעז להם הזקן ההוא? ולכן נ"ל, שחכמת יונית היא לדבר בלשון יוני בחידות ובלשון סתום, שלא יבינו אותו ההמון, רק אותם שלמדו והורגלו באותן החידות.
שו"ת הריב"ש סימן מה ד"ה ומה ששאלת

35. ואמרו יונית, רוצה לומר חכמה יונית, לפי שהיו מכניס את הרמזים שבדבור, וכן דברים שאינם כפשוטם אלא יש להן ענין נסתר חכמה. והיה אצל היונים דברים מעין אלה מיוחדים אצל אומה זו שמשוחחים בהם מה שרוצים כעין רמזים וחידות. אסרו שילמד שום אדם אותם הרמזים שהמציאו היונים לדבר בהם. ודבר זה אין לי ספק שנשתקע ולא נשאר ממנו בעולם היום לא מעט ולא הרבה!
רמב"ם על משנה מסכת סוטה פרק ט משנה יז

36. יש לבאר שבכל לשון איתא לשון פשוט שמדברין בו כל העם, ולשון צחות בחכמה שבו מדברין השרים. ומצינו בגמ' כה"ג בלשון יונית שיש לה חשיבות גדולה שהיה מותר לכתוב בו ספרים, כדאיתא במגילה (ח:), ואיכא לשון שנקרא חכמת יונית שאסרוהו רבנן, כדאיתא בב"ק (פב; ועי' פיהמ"ש לרמב"ם שלהי סוטה, ד"ה יונית). ומפרש ר' הלל דהלשון שהוא לשון הצחות בחכמתם, שאיכא זה גם בכל לשון, אסור. ואסרי לא רק לשון דחכמת יונית, אלא דכל לשון
שו"ת אגרות משה חלק יו"ד ד סימן יא ד"ה והנה בפירוש

- What are these 3 shittot in the nature of Chochmat Yevanit?
- To what extent to they impact on the learning of Greek philosophy

37. ודע שהדברים אשר אמר בפרקים אלו ... אינם דברים שבדיתים מעצמי ולא פרושים שחדשתים. אמנם הם ענינים לקטתים מדברי חכמים במדרשות ותלמוד וזולתם מחבוריהם. ומדברי הפילוסופים גם-כן הקדמונים והחדשים - ומחבורי הרבה בני אדם. ושמע האמת ממי שאמרה!
רמב"ם הקדמה לשמונה פרקים

38. ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא, משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם, וזוה יקנה העולם הזה והעולם הבא, אצל לא ללמוד שאר חכמות. ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים
רמ"א שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף ד